

Putvinskis Stasys

*XVII vyriausybės žemės ūkio ministras
(1935 09 06–1938 03 24)*

Stasys Putvinskis (nuo 1938 m. – Pūtvis) gimė 1896 08 25 Šilo Pavėžupio dvare, Šaukėnų vlsč., Šiaulių apskr. stambaus dvarininko šeimoje. Tėvas Vladas Gerardas Putvinskis (1873–1929), kilęs iš senos Žemaitijos bajorų giminės, buvo žymus visuomenės veikėjas, vienas iš LŠS įkūrėjų, pirmininkas. V. Pu-

tvinskio tėvas Rapolas Putvinskis (1832–1897) iš savo tėvo Hermanegildo paveldėjo Šilo Pavėžupio ir Grauzikų dvarus. Po 1863 m. sukilimo buvo ištremtas į Sibirą. Grįžęs laikinai apsigyveno Rygoje, vedė Idaliją Broel iš Kuršo Pliaterių giminės, ten jiems gimė sūnus Vladas. V. Putvinskis 1897 08 12 vedė bajoraitę Emiliją Gruzdytę (1875–1942), vyskupo Motiejaus Valančiaus giminaitę. S. Putvinskis – vyriausias vaikas Vlado ir Emilijos Putvinskių šeimoje. Broliai, seserys: Ona Putvinskaitė-Tercijonienė (1899–1972), Sofija Putvinskaitė Mantautienė-Marcinkevičienė (1900–1984), Vytautas Putvinskis-Pūtvis (1902–1942), Julija Putvinskaitė (1904–1905), Emilija Putvinskaitė-Pūtvytė (1908–1995). V. Putvinskiui priklausė 350 ha žemės, dvaras su visais pastatais, įvairus

žemės ūkio inventorių ir mašinos, 40 karvių, 36 arkliai, ūkiui samdė 27 samdinius. Lietuvis, katalikas. 1923 m. vedė grafų Dmitrijaus (1871–1944) ir Tatjanos (1874–1965) Zubovų dukterį Dariją Zubovaitę (1901–1997). Turėjo dukras Aleksandrą Pūtvytę-Kulnienę, Juliją Pūtvytę-Daniliauskienę (1926–2009, tautodailininkė) ir sūnų Rimantą Pūtvių. Mirė 1942 04 04 kalėjime, Gorkio m. (SSRS, dab. Nižnij Novgorodas, Rusija). Tiksliai palaidojimo vieta nežinoma.

Pasimokęs namuose, 1914 m. įstojo į Liepojos komercinę m-klą Latvijoje, o 1915 m. į Vilniaus lietuvių g-ją, kurią baigęs 1919 m. įstojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. 1919 m. baigė antrąją Karo m-klos laidą ir su raitelių daliniu buvo paskirtas Vilniaus karo komendanto Vlado Kurkausko žiniai. Dalyvavo mūšiuose su lenkais. Už žvalgybos žygius lenkų užfrontėje apdovanotas Vyčio Kryžiumi.

1922–1925 m. studijavo Halės u-te, įgijo agronomo specialybę. Grįžęs iš Vokietijos, nuo 1924 iki 1935 m. ūkininkavo Šilo Pavėžupio dvare. Nuo 1938 m. Šilo Pavėžupyje palikęs tvarkytis ūkvedį, su šeima apsigyveno Bubių dvare. Tais pačiais metais Putvinskiai susigrąžino savo senąją lietuvišką Pūtvių pavardę.

Be darbo savo dvare, dalyvavo politiniame Lietuvos gyvenime – ėjo žemės ūkio ministro pareigas J. Tūbelio vadovaujamoje vyriausybėje (1935 09 06–1938 03 24). Tuo metu Lietuvos žemės ūkio padėtis buvo sudė-

tinga: daug nuostolių ūkiui padarė 1934 m. Vokietijos paskelbta ekonominė blokada Lietuvai, užsitęsusi didžioji ekonominė krizė, dėl kurios labai smuko žemės ūkio produktų kainos, Suvalkijoje ir Dzūkijoje kilę vietos ūkininkų bruzdėjimai. Žemės ūkio ministras kartu su kitais Lietuvos valdžios atstovais stengėsi pagerinti padėtį, todėl išleido daug įvairaus pobūdžio juridinių dokumentų. Nemažai jų pasirašė Prezidentas A. Smetona ir Ministras Pirmininkas J. Tūbelis, o įstatymą vykdant išskirtinis vaidmuo teko Žemės ūkio ministerijai. Kaip pavyzdį galima paminėti „Ūkininkų skolų mokėjimui palengvinti įstatymo pakeitimą“, „Valstybinių miškų medžiagai perleisti įstatymą“, „Miškui želdyti įstatymą“. Žemės ūkio ministras S. Putvinskis pasirašė „Žemės ūkio melioracijos paskoloms gražinti taisykles“, „Servitutams likviduoti įstatymui vykdyti taisykles“, „Žemėtvarkos ir melioracijos darbų premijoms mokėti taisyklių pakeitimą“, „Žemės reformos įstatymo § 65 vykdymo taisyklių pakeitimą“, „Eksporto sviestui įvertinti taisyklių pakeitimą“, įsakymą, pagal kurį nuo 1936 09 01 įsteigta Veterinarijos akademija, „Sėklų prekybos kontrolės įstatymui vykdyti taisyklių pakeitimą“, „Žemės reformos įstatymo § 64 vykdyti taisyklių pakeitimą“, „Žemės ūkio mokyklų mokytojų cenzo taisykles“, „Medžioklės įstatymui vykdyti taisykles“, „Mėsos priežiūros taisyklių pakeitimą“, „Eksportuojamų ir importuojamų ir žalių produktų apžiūrėjimo taksą“, „Eksporto sviestui įvertinti taisyklių pakeitimą“, „Laukams prižiūrėti įstatymui vykdyti taisykles“, „Su galvijų tuberkulioze kovoti taisyklių pakeitimą“, „Su galvijų brucelioze kovoti taisykles“, „Pjaunamų dėl sirgimo tuberkulioze ir brucelioze galvijų pašalpai išmokėti taisykles“, „Valstybinių miškų miško medžiagai perleisti įstatymui vykdyti taisykles“, „Gyvuliams iš užsienio į Lietuvą įvežti taisykles“, „Laisvai samdomų eigulių draudimo kasos įstatymui vykdyti taisyklių pakeitimą“, „Aukštesniosios miškų mokyklos mokytojų cenzo taisykles“, „Žemės tvarkymo įstatymo 151, 152 ir 161 str. vykdyti taisykles“, „Laukams prižiūrėti įstatymui vykdyti taisyklių pakeitimą“. Parengė miškų želdinimo planą, o 1937 m. sudarė miškų želdinimo fondą. Būdamas ministru, VI (Šiaulių) rinkimų apygardoje, Šiaulių apskr. buvo išrinktas į IV Seimą, kuris pagal savo galias bei vaidmenį valstybėje neprilygo demokratiniais parlamentams ir priklausė nuo Prezidento A. Smetonos. 1938 m. pavasarį naują vyriausybę suformavus V. Mironui, S. Putvinskis į ją nebuvo pakviestas. Toliau aktyviai veikė politiniame ir visuomeniniame šalies gyvenime. 1937–1939 m. buvo LTS narys. 1937 m. išrinktas LŠS centro valdybos nariu, priešinosi tiems, kurie norėjo šauliais padaryti visus valstybės tarnautojus, taip pat buvo prieš visas privilegijas, numatančias išplėsti šaulio, kaip valstybės piliečio, teises.

SSRS okupavus Lietuvą, nepraėjus nė mėnesiui, 1940 07 12 Šiaulių apskr. NKVD suimtas ir kalintas Šiaulių kalėjime, 1941 06 14 su kitais kaliniais išvežtas į Gorkio kalėjimą. Mirė kalėjime. Žmoną Dariją Pūtvieneį su dukterimis Julija, Aleksandra ir sūnumi Rimantu bolševikai suėmė 1941 06 14 ir išvežė į

Altajaus kraštą, o 1942 m. ištrėmė į Lenos žiočių salą – Mostachą (SSRS). Dvaras ir turtas sovietų nacionalizuoti. 1947 m. šeimai leido persikelti į Jakutską (SSRS). Tik 1956 m. D. Pūtviene ir jos vaikai po tremties grįžo į Lietuvą.

Putvio-Putvinskio S. baudžiamoji byla, *LYA*, f. k-1, ap. 58, b. P-12841; *IV Seimo stenogramos*, Kaunas, 1936–1939; *VŽ*, Kaunas, 1935–1938.

Ašmenskas V., *Didžiosios Tautos aukos*, Vilnius, 2007, p. 133–134; Kavaliauskas V., „Putvinskis Stasys: jaunesnysis leitenantas, Vilniaus komendantūra“, *Lietuvos karžygiai*, t. 5, Vilnius, 2012, p. 108–111; Musneckienė R., „Trys Putvinskių kartos patyrė tremtį“, *Šiaulių kraštas*, 2014 06 12, p. 1, 3. Svarauskas A., Jašinauskas L., „Putvinskis Stasys“, *LRSNBŽ*, Vilnius, 2007, p. 671–672.

Algis Bitautas, Mindaugas Tamošaitis